

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראל זצ"ל

מידת הוותרנות (חלק א')

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"ויקרא אל משה וידבר יקוק אליו מאהל מועד לאמר" (ויקרא א' א).

במילים אלה נפתח ספר ויקרא המכונה תורת כהנים. פתיחה זו מדגישה שוב את גדלות רוחו של אהרון הכהן, אחיו הגדול של משה. היה מצופה שבכותרת לספר, העוסק בנושא המשכן והעבודה בו, שהופקדו בידיו של אהרון הכהן, הוא זה שיופיע. אע"פ כן, אין ולו רמז בכל התורה כולה, כי עינו של אהרון הייתה צרה במעמדו הבכיר של אחיו הצעיר. ההיפך, מן הרגע הראשון שמשה נתבשר כי אהרון ילווה אותו במשימה החשובה של הוצאת עם ישראל ממצרים, הודיעו הקב"ה: "וגם הגה הוא יצא לקראתך ורצף ושמח בלב" (שמות ד' יד).

לצערנו, מצאנו כמה וכמה דוגמאות הפוכות לאורך התנ"ך, נבאר אחת מהן, שהיא פחות ידועה. האונס החמור של תמר בידי אמנון- אחיה, היה אחד המאורעות הנוראים שהתרחשו בביתו של דוד. אמנון היה בכור הבכורות של דוד, שניהן כירש העצר. מי שעזר לו לתכנן את הפשע ואולי אפילו דחף אותו לכך היה בן דודו, יונדב בן שמעה, אחי דוד.

הכתוב מתארו כך: "וילאמנון רע וישמו יונדב בן שמעה אחי דוד ויונדב איש חכם מאד" (שמו"ב י"ג ג). חז"ל דרשו: "דבר אחר אל תתחבר לרשע זה יונדב בן שמעה אחי דוד שנקרא חכם שנאמר ויונדב איש חכם מאד (שמואל ב' י"ג ג) להרע ולא להיטיב. רבי אומר שוה לו אילו נקרא טיפש ולא נקרא חכם" (אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק טו).

בעקבותיהם פירש רש"י: "חכם לרשעה". הוסיפו על כך הרד"ק והרלב"ג (בהתאמה) "ויונדב היה חכם ובעל תחבולות ויעץ אמנון תחבולה שתבא לפניו ואמר ויונדב איש חכם מאד חכם להרע ולרשעה" "ר"ל למצוא תחבולות לעשות רע והנה השיאהו לעשות מה שהיה קשה בעיניו עשייתו אך כאשר ראה שהסכימה עצת יונדב בזה התיר לעצמו עשייתה".

צריך להבין מה גרם ליונדב לעשות זאת, מה דחף אותו לכך? נציע את ההסבר הבא: שמעה היה הקטן שבין שלשת אחיו הגדולים של דוד. הוא מופיע לראשונה בין שלשת האחים שהובאו תחילה לפני שמואל, בבואו למשוח את בנו של ישי. שם הוא מופיע בשם שמעה, וז"ל הכתוב: "ויקראת לישי בנכח ונאני אודיעך את אשר תעשה וימשחת לי את אשר אמר אליך: ויעש שמואל את אשר דבר יקוק ויבא בית לחם ויחרדו זקני העיר לקראתו ויאמר שלם בואך: ויאמר שלום לזבח ליקוק באתי התקדשו ובאתם אתי בנכח ויקדש את ישי ואת בניו ויקרא להם לזבח: ויהי בבואם וירא את אליאב ויאמר אף נגד יקוק משיחו: ויאמר יקוק אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים ויקוק יראה ללבו: ויקרא ישי אל אבינדב ויעברהו לפני שמואל ויאמר גם בזה לא בחר יקוק: ויעבר ישי שמעה ויאמר גם בזה לא בחר יקוק: ויעבר ישי שמואל ויאמר שמואל אל ישי לא בחר יקוק באלה" (שמואל א פרק ט"ז ג-י).

כך מבואר גם ברשימות היחס של חצרון בן פרץ בן יהודה: "ואישי הוליד את בכרו את אליאב ואבינדב השני ושמעה השלישי" (דברי הימים א פרק ב' יג).

שמעה ושני אחיו חשו שוב נפגעים מאוד מדוד, כאשר הוא הופיע בשדה הקרב והציע עצמו כמי שיצא להילחם בגלית. וז"ל הכתוב: "וידוד בן איש אפרתי הגה מבית לחם יהודה וישמו ישי ולו שמנה בנים והאיש בימי שאול זקן בא באנשים: וילכו שלשת בני ישי הגדלים הלכו אחרי שאול למלחמה וישם שלשת בניו אשר הלכו למלחמה אליאב הבכור ומשנהו אבינדב והשלישי שמעה: ודוד הוא הקטן ושלושה הגדלים הלכו אחרי שאול: ... ויאמר דוד אל האנשים העמדים עמו לאמר מה יעשה לאיש אשר יכה את הפלשתי הלו והסיר חרפה מעל ישראל כי מי הפלשתי הערל הגה כי חרף מערכות אלהים חיים: ויאמר לו העם כדבר הגה לאמר פה יעשה לאיש אשר יכנו: וישמע אליאב אחיו הגדול כדברו אל האנשים ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר אני ידעתי את ודוד ואת רע לכבדך כי למען ראות המלחמה ירדת: ויאמר דוד מה עשיתי עתה הלא דבר הוא" (שמואל א פרק י"א יב-כט).

מסתבר מאוד כי דבריו החרפים של אליאב שדיבר גם בשם שני אחיו הושפעו מאוד, מההשפלה שחוו בבית אביהם, בזמן ביקורו של הנביא שמואל. הם הלוחמים את מלחמות השם, נדחו מפני האח הצעיר. שלא כמו אהרון, הם לא היו מוכנים לוותר.

בעזה"י, בשבוע הבא, לאחר ר"ח ניסן, ראש השנה למלכים, נמשיך לבאר את הדברים.

לע"י ר' אליהו כרמל ז"ל נלביע ח' באייר תשע"ו	לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"י ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"י מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד	לע"י הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט
לע"י יחזקאל צדיק ז"ל, נלביע י"א באייר תשע"ו	לע"י הרב שלמה מרזל זצ"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א	לע"י הרב ראובן אברמן זצ"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו	לע"י הרב ראובן אברמן זצ"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו	לע"י מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד

לע"י הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלביע כ"א באדר א' תשע"ד
לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל: 1599-5000-54 בכל ערב, ובאתר: makshivim.org.il) ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים (טל: 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

מנקים פעמים

לא נעים לומר אבל האמת היא שאני שונא לנקות לפסח. איך אפשר בימים משגעים כאלו, כשהאביב משתולל והשמש מזמינה אותך לחגוג איתה בחוץ - לעמוד בתוך הבית עם סמרטוט וסחבה ולנקות... זה הרי ממש עוול, לא?!

משום מה יש לי הרושם שאני לא היחיד שמרגיש ככה. נדמה לי שחג החירות היה יכול להיות הרבה יותר פופולארי ללא ה'מרור' של שבועיים הכנות וניקיונות לפני. נו מילא, מזל שפסח יוצא רק פעם בשנה. כמה ימים של עבודה וגומרים עם הסיפור הזה לשנה שלימה. אני מוציא מהתיק את הדיסק החדש שקניתי אתמול, מקלף בעדינות את העטיפה ומכניס למערכת. אם נחתם גורלנו לעבודת פרך, אני מנסה לנחם את עצמי, לפחות ננסה ליהנות קצת תוך כדי. אני שם על פול ווליום והצלילים ממלאים את החדר בקצב עליו. לדאבוני השמחה היתה קצרה מאד. כבר בשיר השני נשמע התקתוק המוכר והשנוא. קפץ החשמל. אוווף! למה דווקא עכשיו?!

פתאום אני נזכר שנתקלתי אתמול במודעת רחוב על עבודות הניקיון ושייכתנו הפסקות החשמל. נו באמת, מכל השבועות בשנה לא יכלו בעירייה לבחור זמן יותר מוצלח לעשות בלאגן חוץ מאשר ארבעה ימים לפני פסח?! טבלתי את המטלית במים המוקצפים ופתחתי את דלת התנור. השקט המרגיז שהשתלט פתאום על הבית גרם לגלגלים במוח שלי להתחיל לעבוד... להכניס יד לתנור, כמו שאני עושה עכשיו, הרהרתי, אינו דבר מובן מאליו. בדרך כלל יש שם איזה מאתיים מעלות. עכשיו הכול קר. האמת, מזכיר קצת אותי. היו לי תקופות בחיים שהייתי מה זה לוחט. חם על דברים. מלא התלהבות, שמחה, מוטיבציה. מאז קרה לי משהו. התקררתי קצת. קשה לי לקום בבוקר. התפילות הפכו למשהו די טכני ומשעמם. יותר מידי דברים אני עושה רק כי צריך, ולא בגלל שאני באמת מחובר ומזדהה מבפנים. שלא תבין שלא נכון, זה לא שהפכתי לקרש. יש מקרים בהם אני ממש בוער. למשל, כשמישהו מרגיז אותי. אני מסוגל פשוט להתפוצץ עליו, לרתוח. אז באמת כמעט ואין לי גבולות. 200 מעלות זה קטן עלי. אבל רוב הזמן אני קר למדי. טכני, יבש.

הנחתי מידי את המטלית והפניתי את המבט לעבר המקפיא, היעד הבא בניקיונות שלי. למרות שהדלת שלו היתה סגורה הרגשתי משב של רוח צוננת זורם אלי מכיוונו. משהו מהציניות והאדישות קצת השתלט עלי לאחרונה, חשבתי, נגיעות של ייאוש מרפה השאירו בי סימנים. הרי כמה שאיפות גדולות היו לי רק לפני שנה. כמה דברים הבטחתי לעצמי שיהיו אחרת, וזה לא קרה. נראה כאילו קצת קפאתי במקום. אולי מעצלנות, אולי מתסכול ואכזבה. פשוט הפסקתי להתקדם.

קמתי מהמקום בהרגשה מדוכדכת וניגשתי אל החלון. אולי קצת אוויר צח יעורר אותי. השימשה היתה מלוכלכת ומליאת אבק. רואים שעברה שנה מאז זכתה לפגוש קצת מים וסבון. הבטתי אל הרחוב אבל מסך דק ועכור הפריד בינינו. יש בזה משהו, חשבתי לעצמי. אולי ככה גם אני מסתכל על העולם? כמה יופי ופלא יש בכל מקום. למה אני בוחר לראות דווקא את השחור? להסתכל בעין רעה על אנשים ועל דברים, ואחר כך מתפלא שהגל הזה חוזר אלי ישר לפני?...

חולשה משונה השתלטה עלי פתאום. לקחתי צעד אחורה ונשענתי על ארון הספרים. גבי נצמד למדפים, ישירים כמו סרגל, מקובעים במסגרת של עץ אלון עתיק ומשובח. בתוכה ניצבו מסודרים כמו חיילים, הספרים. בעיניהם מבט מבקש, כמעט מתחנן 'רק תיקח אותי, בבקשה. תפתח אותי ותראה מה יש לי לגלות לך...'. האמת היא שכבר הרבה זמן לא יצא לי לפגוש אחד מהם מקרוב. האותיות שאני נתקל בהן הן בעיקר על מסך. של מחשב, טלוויזיה או סתם סלולארי. פחות על נייר אמיתי, כמו פעם.

אנחה גדולה נשמעה פתאום בחדר. הסתכלתי ימינה ושמאלה. היות שרק אני פה, כנראה היא יצאה מהפה שלי. 'מה אני מתאמץ כל כך על הבית כשאני בעצמי צריך אוברול כללי?!', דקרה אותי המחשבה, 'מה אני מצחצח רהיטים כשהנפש שלי זועקת לניעור אבק וניקוי יסודי?!'.

התיישבתי על הרצפה נשען לאחור על הרגל של שולחן האוכל הגדול. 'אבל מה, זה אפשרי בכלל?! הרי כמה פעמים רציתי וחלמתי, כמה פעמים אפילו החלטתי והבטחתי שמעכשיו יהיה אחרת, ובכל זאת שום דבר רציני לא השתנה...'. פתאום נשמע התקתוק המוכר וקטע את חוט המחשבות. 'ויהי אור'. חזר החשמל וצלילים עליונים שוב מילאו את החדר. קמתי מהמקום. 'די עם המחשבות השליליות', אמרתי לעצמי. 'אם הצלחנו לצאת ממצרים, אם צלחנו את ים סוף ואת המדבר הנורא, מתברר שהכול אפשרי. מי שירצה באמת להגיע אל הארץ המובטחת, כנראה ששום דבר לא יעמוד בדרכו'. הבטתי אל המראה הגדולה שהיתה תלויה מעל הפסנתר וגיליתי שאני מחייך. הרגשתי שצליל חדש מתחיל להתנגן בתוכי. 'איזה מזל שיש פסח', חלפה בראשי מחשבה. 'לפחות פעם בשנה, הזדמנות להתחדש ולהתנקות ולתת לאביב חדש להתחיל. בחוץ אבל לא פחות חשוב מזה – עמוק בפנים'.

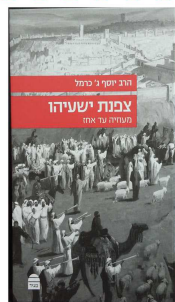
חג שמח, איחלתי לעצמי, חג חירות כשר ושמח.

(תודה לרב אייל ורד על ההשראה)

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטוריה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחְטָא בְשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאָשָׁם. או הודע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׁעִירֵת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא (ד כז-כח)

קרבן חטאת

על איזה עבירות חייבים חטאת?
בזמן הזה מה יעשה אדם שעבר עבירה שחייבים עליה חטאת?

השם חטאת. בשם חטאת נקראים בתורה כמה קרבנות, בין של יחיד בין של ציבור, הבאים לכפר על חטא. השם חטאת פירש הרמב"ן (ויקרא כ טז) שהוא מורה על נטיה מן הדרך, והוא מלשון: קָלַע בְּאֶבֶן אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יִחְטָא (שופטים כ טז). והאבן עזרא (שמות כט יד) פירש שנקראת כן לפי שהיא קרבה לכפר על החטא, כמו: וְחָטְאוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ (יחזקאל מג כב), שפירושו יסירו חטאו מעליו, וכיוצא בזה פירש הרב דוד צבי הופמן (ויקרא ה יח) שהוא לשון טיהור.

חטאת. קרבן שחייב היחיד או הציבור להביאו לכפרה במקרים מסויימים או בזמנים קבועים.

הפרקים: א. הקרבנות שבשם חטאת;
ב. חיובה על השוגג; ג. הקרבן; ד. הפרשתה וקדושתה; ה. הקרבנה ואכילתה; ו. לשמה;
ז. הקדמתה; ח. כפרתה; ט. בזמן הזה

כרך יד טורים תסד-תקה

חיובה על השוגג. כל העובר בשגגה על אחת ממצוות לא תעשה שיש בה מעשה שחייבים עליה כרת, הרי זה חייב להקריב קרבן חטאת (משנה ריש כריתות; רמב"ם שגגות פ"א ה"א), ומצוות עשה שיקריב חטאתו על שגגתו (רמב"ם שם). ונמנית במנין המצוות (ספר המצוות עשה סט; סמ"ג עשה ריג; יראים השלם תמא; החינוך מצוה קכא), שנאמר: וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחְטָא בְשִׁגְגָה וְגו' או הודע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ וְגו' (כאן). סהמ"צ וסמ"ג וחינוך שם). והרמב"ן (בהשגות לסהמ"צ שורש יב) פירש בדעת בעל חלכות גדולות שהחייב על החוטא להביא קרבן אינו נמנה במנין המצוות, ולא מנה אלא מצוה על הכהנים להקריבו.

עבר במזיד אינו מביא קרבן, שנאמר: נֶפֶשׁ כִּי תִחְטָא בְשִׁגְגָה נֶפֶשׁ כִּי תִחְטָא בְשִׁגְגָה (ויקרא ד ב), וכן בעבודה זרה נאמר: וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחְטָא בְשִׁגְגָה (במדבר שם) - על השגגה הוא מביא, ואינו מביא על הזדון (תורת כהנים דבורא דחובה פרשה א), שאין עבירה במזיד מתכפרת על ידי קרבן (ע"י שבעות יג א וכריתות ז א).

בזמן הזה. אף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, מי שעבר עבירה שחייבים עליה חטאת, יש עליו חיוב להביא עליה חטאת לכשיבנה בית המקדש בימיו. וכן אמרו: האוכל חלב בזמן הזה, צריך שיכתוב לו שיעור - שאם אכל כזית בינוני לא יכתוב מחוייבני חטאת, אלא יכתוב כזית בינוני אכלתי (רש"י) - שמא יבוא בית דין אחר וירבה בשיעורים (יומא פ א בשם ר' אלעזר, וכן הוא בירושלמי פאה פ"א ה"א וחגיגה פ"א ה"ב בשם ר' הושעיא). היינו, שיבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין הגדול ותתחדש הלכה, ויאמרו שאין חייב קרבן אלא על כזית גדול; ואם יביא קרבן על כזית בינוני, נמצא מביא חולין לעזרה (ע"י רש"י שם). ואמרו על אחד התנאים שקרא בשבת לאור הנר והטה את הנר בשוגג, וכתב על פנקסו: אני פלוני בן פלוני קראתי והטיתי נר בשבת; לכשיבנה בית המקדש, אביא חטאת שמנה (תוספתא שבת פ"א; בבלי שם יב ב וירושלמי פ"א ה"ג בר' ישמעאל בן אלישע, וע"י כפתור ופרח פ"י שהוא ר' ישמעאל כהן גדול מעשרה הרוגי מלכות). ודווקא אם יבנה בית המקדש בימיו, שלאחר שימות הרי זו חטאת שמתו בעליה (ח"י הר"ן שבת שם בשם התוס''), ואין כפרה למתים (ע"י הוריות ו א ותמורה טו ב ותוס' תמורה שם ד"ה והא), שמתים כיפרה עליהם (רש"י שם, וע"י ספר חסידים ס"י קע שכתב טעם אחר, שחטאת באה להגן מן היסורים וכבר מת).

וכתבו הפוסקים, שבזמן הזה מי שעבר עבירה בשוגג, כגון שחילל את השבת או שבא על הנדה, יתענה ארבעים יום, ולא רצופים אלא ימי שני וחמישי, ולא יאכל בשר ולא ישתה יין, ויתן צדקה בשיעור חטאת (תשובת מהר"ם ב"ר ברוך דפוס למברג ס"י תלא, והובא בתשב"ץ ס"י סח ובארחות חיים ה"ל שבת ס"י תמו ובמרדכי שבועות תשנד; תרומת הדשן פסקים ס"י ס; דרכי משה ורמ"א בשו"ע או"ח שלד כו), והיינו כפי מה שקונים הפחות שבכבשים באותו זמן (מגן אברהם שם ס"ק לד).

אמרו בגמרא (מגילה לא ב): אמר אברהם לפני הקב"ה: רבנו של עולם, שמא חס ושלום ישראל חוטאים לפניך וכו' בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות; כל זמן שקוראים בהם, מעלה אני עליהם כאילו מקריבים לפני קרבן, ומוחל אני על כל עוונותיהם. ואמרו (מנחות ק"א א): זאת תורת החטאת (ויקרא ו יח) - כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת. וכן כתבו הטור והשולחן ערוך (אורח חיים א ה) להלכה, שטוב לומר פרשת חטאת עם פרשיות שאר הקרבנות. והוסיף הבית יוסף (שם) שאפילו אם אינו יודע שחטא, יקרא מספק - ואם חטא, תכפר עליו; ואם לא חטא, יתנו לו שכר כקורא בתורה. אלא שאחר פרשת חטאת לא יאמר "יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב ומקובל כאילו הקרבתי חטאת", כדרך שאומר בשאר קרבנות, לפי שאין חטאת באה בנדבה (טור שם), ושמה אינו חייב חטאת והרי זה כאילו מביא חולין לעזרה (ב"ח שם). ויש שכתבו, שאף בחטאת יאמר דרך תנאי: "אם אני חייב חטאת, יהי רצון שתהא מקובלת לפניך קריאתי כאילו הקרבתי חטאת בזמנה", וממילא נשמע שאם אינו חייב חטאת לא יהא אלא כקורא בתורה (ב"ח שם ושכ"כ מהרש"ל. וע"י באר היטב שם שכן הסכימו כמה אחרונים). אולם דעת ה"ט"ז (שם ס"ק ז) והמגן אברהם (שם ס"ק יא) שלא יאמר כלל.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

South America

דרום אמריקה

שבט תשע"א

ערעור על חזקת יהדות

השאלה

בנו של אחד מבני קהילתנו התחתן בשעטו"מ עם כלה יהודייה. שבועיים לאחר החתונה הגיע אליי מסרון אנונימי הטוען כי הכלה אינה יהודייה, כי סבתא רבה שלה הייתה גויה. נוסף לזה, הגיע אדם וטען כי למיטב ידיעתו הסבתא רבה של הכלה הייתה גויה. לעומת זה, עולות עדויות של כמה אנשים שהכירו את הסבתא של הכלה כיהודייה, שותפה פעילה בבית הכנסת בשבתות וחגים, והיא טמונה בבית העלמין היהודי. הבת של הסבתא, אם הכלה, מוכרת בקהילה ועברה לגור בציילה בקהילה קונסרבטיבית. נציין כי קהילתנו נוסדה קודם השואה, והקימו אותה יהודים שהיגרו מרומניה. בשנות ה-40 הגיע לעירנו רב אורתודוקסי והוא ערך גיורים. אין בידינו תעודות גיור מתקופה זו והמדיניות של קודמי בתפקיד הייתה לקבל את הגיורים הללו. עוד אציין שהבן נפגש עם כמה בנות גויות, ואביו איים עליו שינושל מהעסק המשפחתי אם יישא גויה. משמצא בחורה יהודייה שמח האב. לכן מבוכתנו רבה, אנו מבקשים שלא תצא תקלה מתחת ידינו ובפרט שמדובר בכחן. אנא הורונו אם על פי הנתונים הנזכרים יש לה חזקת יהדות? האם וכיצד יש להתייחס לאמירות כי אינה יהודייה?

תשובה

- האישה מותרת לכהן בלא כל פקפוק¹, ויהדותה אינה מוטלת בספק.
- יש להזהיר את המערער שאין להוציא לעז על כשרות הזוג².

¹ ההיתר מבוסס על שני אדנים שכל אחד עומד בפני עצמו.

א. ערעור המצריך בדיקה, הוא רק ערעור שנוצר מעדותם של שני עדים המגיעים לבית הדין ומעידים על מה ששמעו או מה שידוע להם. כן פסק המהרשד"ם (אבן העזר סי' רלו), דבריו הובאו להלכה בפתחי תשובה (אבן העזר סי' ב ס"ק ג). עיינו גם באוצר הפוסקים (שם). וזה לשון המהרשד"ם: "אפילו לדעת רש"י (קידושין עו ע"ב ד"ה כשקרא) נראה כי כדי להחזיק בפיסול צריך שיהיו ב' עדים יבואו יגידו, אפילו שלא יגידו בתורת עדות גמורה, שכן כתב 'שקראו עליה ב' עדים שמץ פיסול'; מדקאמר עדים – אין עדים אלא בבית דין".

כל שכן בנדון דידן, שמדובר לאחר נישואים, שלא חוששים לקול, כמו שפסק השולחן ערוך (אבן העזר ו, ג), אלא רק לשני עדים המעידים שידוע להם בבירור על הפסול.

ב. כיוון שהכלה, אמה וסבתה הן בחזקת יהודיות, ממילא אין משמעות לערעור על היהדות סבתא רבה של הכלה. ונבאר את הדברים: השולחן ערוך (יו"ד רסח, י) פסק: "גוי או גויה שבא ואמר נתגיירתי בבית דינו של פלוני כראוי – אינו נאמן לבה בקהל עד שיביא עדים, ואם ראינום נוהגים כדרכי ישראל ועושים כל המצות, הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים שמעידים בפני מי התגיירו, ואף על פי כן אם באו להתערב בישראל, אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו הואיל והוחזקו גויים". מבואר לכאורה מדבריו שמי שהיה מוחזק כגוי אף על פי שעכשיו מוחזק כיהודי, צריך להביא ראיה על גיורו כדי להתחתן. על פי זה, אם שני עדים יעידו שהסבתא רבה הייתה גויה, הרי שיהיה צריך ראיה על הגיור. אמנם המאירי ליבמות (מה ע"ב) סובר שהצורך בבדיקה הוא רק לכתחילה, ואם נשא והוליד אין פוסלים את בנו. וכעין זה פסק להלכה מרן הראי"ה קוק (שו"ת עזרת כהן סי' יג), שלעניין להוציא אישה מבעלה סומכים על החזקה. אם כן, כיוון שמדובר כאן על צאצאי אותה סבתא רבה, אין לפקפק על חזקת יהדותן. ראה גם בפתחי תשובה (אבן העזר סי' קנב ס"ק יד) שהביא מדברי הרדב"ז בתשובה (חלק ד סי' רמה): "ומצינו דחזקה מוציאה מידי ודאי...", וזה מסביר עוד יותר מדוע בדיעבד ניתן לסמוך על חזקת היהדות עכשיו. ראה גם בשו"ת במראה הבזק (חלק ב סי' ק).

² עיין מהרש"א (חידושי אגדות על קידושין עא ע"א ד"ה ושומר): "ובדור הזה רובן ספקות, והמגלה לחבירו אינו אלא כמוציא דיבה ומתכבד בקלון חברו הוא, וכל הפוסל במומו פוסל, ויש לגעור בהן ולהוכיחן על פניהם שישובו מדרכם הללו, ובפרט השדכנים מועדים בזה, ויש לעונשם על כך".

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרניך
הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של:

רועי משה אלחנן בן ג'ינה דְבָרָה שירה מרים בת רעיה
עמנואל בן רחל תמר יהושפט יחזקאל בן מילכה
בתוך שאר חולי עם ישראל